

Developing and Testing a Model of the Extent of Parent-adolescent Conflict Dominations

- Iraj Mokhtarnia** PhD student in Psychology, Family Research Institute, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.
- Ali Zadehmohammadi** * Associate Professor, Department of Family Psychology, Family Research Institute, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.
- Leli Panaghi** Associate Professor, Department of Psychology, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.
- Mona Cheraghi** Assistant Professor, Department of Psychology, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Abstract

Different studies used the construct of frequency of conflict and the extent of conflict issues interchangeably, and there was no distinction between them. While with the development of theoretical models, these constructs became different from each other. However, unlike the construction of frequency of conflict, which had an instrument to measure it, so far, no model of assessment has been proposed to measure the construct of the extent of conflict dominations; Therefore, the present study aimed to measure the construction of the extent of conflict dominations and evaluate its role in parent-adolescent relationships. The present study is descriptive and structural equation modeling, and the research sample consisted of 704 adolescents studying in schools in Tehran. To measure the construction of the extent of conflict issues, the definition of the model "process of adolescent perception of conflict with parents" was used, and based on this model, a new scoring was proposed for the revised checklist of parent-

* Corresponding Author: dr.zadeh@gmail.com

How to Cite: Mokhtarnia, I., Zadehmohammadi, A., Panaghi, L., Cheraghi, M. (2022). Developing and Testing a Model of the Extent of Parent-adolescent Conflict Dominations, *Journal of Culture of Counseling and Psychotherapy*, 13(51), 149-180.

adolescent conflict issues, and then this model was tested. The results of exploratory factor analysis identified two factors, and confirmatory factor analysis also approved one-factor and two-factor models for measuring this construction (RMSEA = 0.021, CFI = 1, $\chi^2/df = 1.15$). The results of structural equation modeling also confirmed the effect of this construction on adolescent dissatisfaction with mother and father in the form of a structural model (RMSEA = 0.012, CFI = 1, $\chi^2/df = 1.07$). As a result, researchers can use the proposed measurement model of the present study to measure the extent of conflict issues as a separate construct from the frequency of conflict.

Keywords: Extent of Parent-Adolescent Conflict, Parent-Adolescent, Dissatisfaction, Testing.

تدوین و آزمون مدل گستردگی حوزه‌های تعارض والد - نوجوان

دانشجوی دکتری روان‌شناسی پژوهشکده خانواده دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

ایرج مختارنیا

دانشیار گروه روانشناسی خانواده پژوهشکده خانواده دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

علی زاده محمدی *

دانشیار گروه روان‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

لیلی پناغی

استادیار گروه روان‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

مونا چراغی

چکیده

در پژوهش‌های مختلف سازه فراوانی تعارض و گستردگی مسائل تعارض آمیز به جای همدیگر مورد استفاده قرار می‌گرفتند و تمایزی بین آن‌ها وجود نداشت. درحالی‌که با گسترش مدل‌های نظری این سازه‌ها از هم متمایز شدند. با این وجود برخلاف سازه فراوانی تعارض که ابزاری برای سنجش آن وجود داشت، هنوز مدلی برای اندازه‌گیری سازه گستردگی حوزه‌های تعارض پیشنهاد نشده است؛ بنابراین پژوهش حاضر باهدف اندازه‌گیری سازه گستردگی حوزه‌های تعارض و ارزیابی نقش آن در روابط والد - نوجوان انجام شد. پژوهش حاضر توصیفی از نوع مدل‌یابی معادلات ساختاری است و نمونه پژوهش را ۷۰۴ نوجوان که در مدارس شهر تهران مشغول به تحصیل بودند، تشکیل دادند. برای اندازه‌گیری سازه گستردگی مسائل تعارض آمیز از تعریف مدل «فرایند ادراک نوجوان از تعارضات با والدین» استفاده شد و مبتنی بر این مدل نمره‌گذاری جدیدی برای چک لیست بازسازی‌شده مسائل تعارض آمیز والد - نوجوان پیشنهاد شد و سپس این مدل مورد آزمون قرار گرفت. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی دو عامل را شناسایی کرد و تحلیل عاملی تأییدی نیز مدل‌های تک عاملی و دو عاملی را برای سنجش این سازه مورد تأیید قرار داد ($\chi^2/df=1/15$)، $\eta^2=1$

* نویسنده مسئول: dr.zadeh@gmail.com

CFI، RMSEA=۰/۰۲۱). نتایج مدل‌یابی معادلات ساختاری نیز اثر این سازه را بر نارضایتی روابط نوجوان با مادر و پدر در قالب یک مدل ساختاری تأیید کرد ($\chi^2/df= ۱/۰۷$)، CFI= ۱، RMSEA=۰/۰۱۲). در نتیجه پژوهشگران می‌توانند برای سنجش گستردگی مسائل تعارض‌آمیز به‌عنوان یک سازه مجزا از فراوانی تعارض، از مدل اندازه‌گیری پیشنهادی پژوهش حاضر استفاده کنند.

کلیدواژه‌ها: گستردگی حوزه‌های تعارض، والد-نوجوان، نارضایتی، آزمون.

مقدمه

یکی از مراحل چرخه خانواده^۱ مرحله «خانواده‌های دارای نوجوان»^۲ است (مک گلدریک، کارتر و گارسیا-پرتو^۳، ۲۰۱۴)، در این مرحله ساختار خانواده به دلیل خودمختاری، استقلال و دستیابی به قدرت توسط نوجوان دچار تغییراتی می‌شود (هام^۴، ۲۰۰۵؛ تران و رافائیلی^۵، ۲۰۲۰). مخالفت و تعارض نوجوان با والدین مهم‌ترین مصداق دستیابی به استقلال، خودمختاری و فردیت نوجوان است و بدین صورت تعارضات والد - نوجوان را به ویژگی و چالش مهم این مرحله تبدیل می‌کند (می‌کوچی^۶، ۲۰۰۹؛ بارکلی و رایین^۷، ۲۰۱۴). پژوهش‌ها نیز نشان می‌دهند در این خانواده‌ها روابط والد - نوجوان نسبت به دوره قبل بدتر می‌شود، در این مرحله است که خانواده‌ها بیشترین استرس را در بین مراحل چرخه زندگی خانواده خود تجربه می‌کنند (گراپر، بروکس-گان و پترسون^۸، ۲۰۱۸؛ ماستروتئودوروس^۹ و همکارانش، ۲۰۲۰؛ موئد^{۱۰} و همکارانش، ۲۰۱۵).

باوجوداینکه برخی از نظریه‌پردازان بزرگ همچون بندورا^{۱۱} (۱۹۶۴) تعارض والد - نوجوان را یک‌روند طبیعی و اجتناب‌ناپذیر خانواده‌ها عنوان می‌کنند و طوفانی و استرس‌زا بودن آن را رد می‌کنند، حتی برخی آن را برای رشد شخصی نوجوان ضروری می‌دانند (برانژه^{۱۲}، ۲۰۱۸)، ولی پژوهش‌ها نشان می‌دهند که تعارضات والد - نوجوان بیشتر از آن که تعارض سازنده باشند از نوع تعارضات مخرب هستند و در خانواده، تعارضات در هر زیر منظومه‌ای باشد منجر به پیامدهای منفی در سطوح فردی، خانوادگی و اجتماعی می‌شود

1. Stages In The Life Cycle
2. Families With Adolescents
3. Mcgoldrick, M. Carter, B. & Garcia-Preto, N.
4. Ham, D. R.
5. Tran, S. P. & Raffaelli, M.
6. Micucci, J. A.
7. Barkley, R. A. & Robin, A. L.
8. Graber, J. A. Brooks-Gunn, J. & Petersen, A. C.
9. Mastrotheodoros, S.
10. Moed, A.
11. Bandura, A.
12. Branje, S.

(مختارنیا، زاده‌محمدی، حبیبی و میرزایی‌فر، ۱۳۹۵؛ پناغی، مختارنیا و کلاتری، ۱۳۹۵؛ خانجانی، قبری و نعیمی، ۱۳۹۸؛ یوسفی، فلاح، وزیری و افشانی، ۱۴۰۰؛ ویموت، بوهرلر، ژو و هنسون^۱، ۲۰۱۶؛ گونزالس^۲ و همکارانش، ۲۰۱۸؛ لئو، ونگ و تاین^۳، ۲۰۱۹؛ بیلسکی^۴ و همکارانش، ۲۰۲۰؛ سید موسوی و همکارانش، ۲۰۲۱)، به اعتقاد ویموت و همکارانش (۲۰۱۶) برخی از عوامل در بروز تعارضات وجود دارد که آن را از حالت اختلاف نظرات خارج و به سمت خصومت و پیامدهای منفی فردی، خانوادگی و اجتماعی سوق می‌دهد، از طرفی تحقیقات نشان می‌دهند که تعارضات والد-نوجوان بیش از آنکه محصول بلوغ باشد نتیجه کارکرد خانواده است (وانجلیستی^۵، ۲۰۱۲؛ کشاورز، نوابی نژاد و زهراکار، ۱۳۹۹)؛ در نتیجه شناسایی عواملی که باعث مخرب شدن تعارضات والد - نوجوان در خانواده می‌شود امری ضروری به نظر می‌رسد (کشاورز، نوابی نژاد و زهراکار، ۱۳۹۹).

به نظر اسمتانا^۶ (۱۹۹۶) دو مفهوم فراوانی و شدت تعارضات عوامل تعیین‌کننده برای شناسایی تعارضات مخرب در خانواده‌ها هستند. اسمتانا (۲۰۱۳) در پژوهش خود با انجام تحلیل خوشه‌ای بر اساس همین دو مفهوم فراوانی و شدت تعارضات، سه نوع خانواده را شناسایی کرد: ۱) خانواده‌های آرام، ۲) خانواده‌های مشاجره‌کننده و ۳) خانواده‌های آشفته^۷؛ خانواده‌های آرام، فراوانی و شدت تعارض پایینی تجربه می‌کنند، خانواده‌های مشاجره‌کننده خانواده‌هایی هستند که فراوانی تعارض زیاد ولی شدت تعارض پایینی دارند و خانواده‌های آشفته خانواده‌هایی هستند که هم فراوانی و هم شدت تعارض بالایی دارند و همچنین نمی‌توانند مسائل خود را حل و فصل کنند. همان‌طور که ذکر شد در مدل اسمتانا (۱۹۹۶) دو عامل تعیین‌کننده تعارض که اثرات قابل توجهی در عملکرد خانواده دارند ارائه شد. در پژوهش اسمتانا (۱۹۹۶) سازه فراوانی تعارض به معنای تکرار تعارض در نظر

1. Weymouth, B. B. Buehler, C. Zhou, N. & Henson, R. A.
2. Gonzales N. A.
3. Liu, L. Wang, N. & Tian, L.
4. Bilsky, S. A.
5. Vangelisti, A. L.
6. Smetana, J. G.
7. Placid, Squabbling, And Tumultuous

گرفته شده است ولی چون تکرار تعارض تعریف دقیقی نشده است می‌توان به دو مفهوم جداگانه از فراوانی تعارض استنباط کرد: اول فراوانی به معنای تکرار یک مسئله به‌طور مداوم است، دوم اینکه آیا مسائل مختلف منظور نویسنده است؟ به نظر می‌رسد با در نظر گرفتن پژوهش‌های بعدی که از ابزار چک‌لیست مسائل^۱ در کارهای اسمتانا (۲۰۱۱) استفاده شده است، هر دو مفهوم و ترکیب با هم در نظر گرفته شده است یعنی تکرار یک مسئله در رابطه والد - نوجوان همراه با مسائل مختلف که منابع مختلف تعارض هستند (اسدی، اسمتانا، شاه‌منصوری و محمدی، ۲۰۱۱)؛ بنابراین در پژوهش‌های اسمتانا و همکارانش (۲۰۱۱) فراوانی از دو سازه - تکرار تعارض در یک مسئله و گستردگی مسائل تعارض آمیز - تشکیل شده است.

رابین و فوستر^۲ (۲۰۰۲) و رابین و کوپکه^۳ (۱۹۸۶) اصطلاح دقیق‌تری را برای فراوانی تعارضات در نظر گرفته‌اند و آن به معنای تکرار تعارض درباره یک مسئله اختلاف آمیز است. رابین و فوستر (۲۰۰۲) مدل نظری خود را در چارچوب شناختی - رفتاری و رویکردهای سیستمی خانواده بر پایه شواهد تجربی پایه‌ریزی کردند. در این مدل درمانی از مراجعه‌کنندگان خواسته می‌شود تا تعداد دفعات تعارض روی یک مسئله را با تکمیل چک‌لیست تعارضات والد - نوجوان مشخص کنند. رابین و فوستر (۲۰۰۲) با توجه به فراوانی و شدت تعارضات، مسئله اختلاف آمیز مراجع را برای آموزش مهارت‌های ارتباطی و حل مسئله شناسایی می‌کنند. طبق این مدل مسائلی که تنش و فراوانی بیشتری دارند برای آموزش این مهارت‌ها استفاده نمی‌شود بلکه موضوعاتی که کمترین تنش و یا فراوانی متوسطی دارند، انتخاب می‌شوند (بارکلی و رابین، ۲۰۰۸)؛ بنابراین رابین و همکارانش (۲۰۰۲) برای ارزیابی این دو متغیر (فراوانی و شدت تعارض) ابزار چک‌لیست مسائل تعارض آمیز را ساخته‌اند. در اینجا هدف رابین و فوستر (۲۰۰۲) سنجش فراوانی و شدت تعارضات برای اهداف درمانی در زمینه حل تعارضات والد - نوجوان است؛ بنابراین تعداد

1. Issues Checklist (Ic)

2. Robin, A. L. & Foster, S. L.

3. Koepke, T.

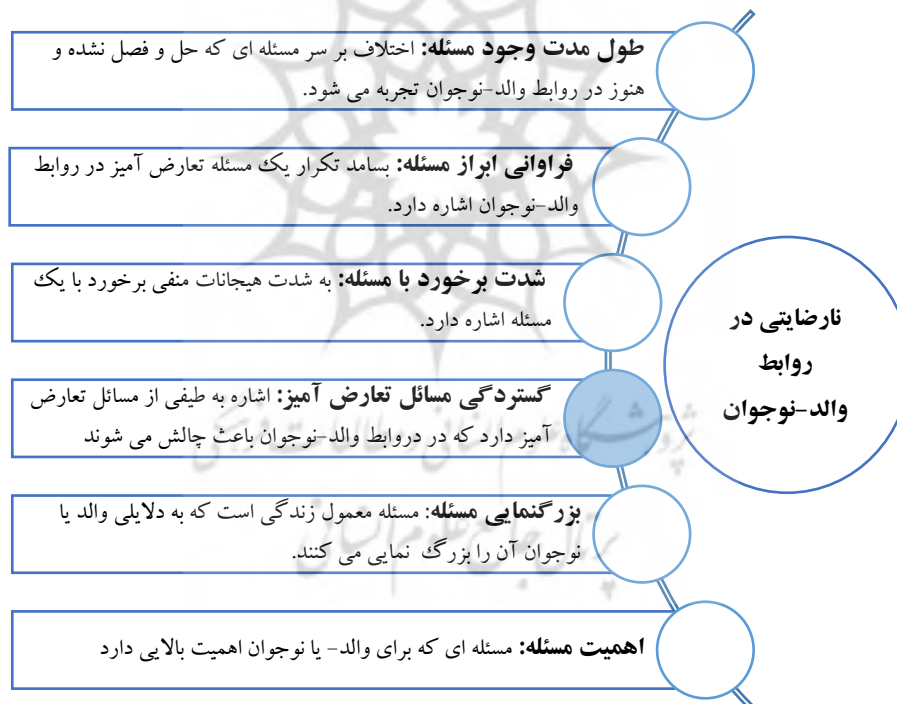
حوزه‌های تعارض، موضوع مورد توجه این مدل نظری و درمانی نیست. با توجه به مدل رابین و فوستر (۲۰۰۲) و مدل اسمتانا (۱۹۹۶) می‌توان به نقش مهم مفهوم فراوانی تعارض پی برد.

از سویی باینکه ابزار چک‌لیست مسائل به‌طور اختصاصی برای بررسی گسترده‌گی تعارضات والد - نوجوان ساخته نشده است ولی در برخی از پژوهش‌ها به‌صورت تلویحی برای چنین اهدافی به‌کاربرده شده است. به‌طور مثال هام (۲۰۰۵) در پژوهش خود به این نتیجه رسید والدینی که بر روی مسائل کمی با نوجوانان خود تعارض دارند خود را مثبت‌تر ارزیابی می‌کنند و متعاقباً دلبستگی والدینی بهتر و سطوح پایین‌تری از افسردگی را تجربه می‌کنند. ولی ابزاری که برای سنجش آن در پژوهش هام (۲۰۰۵) استفاده شده است چک‌لیست مسائل بود و همان‌طور که قبلاً نیز گفته شد می‌تواند مبتنی بر دو مفهوم فراوانی و گسترده‌گی مسائل تعارض‌آمیز باشد.

پژوهشگران زیادی نیز از ابزار چک‌لیست مسائل برای اهداف فراوان استفاده کرده‌اند و چالشی که باز اینجا مطرح می‌شود این است که فراوانی تعارضات با منابع مختلف تعارضات همراه باهم سنجیده می‌شود، تمایزی برای این دو سازه در نظر گرفته نشده است، اثرات هر یک از آن‌ها جداگانه بررسی نشده است و هر دو متغیر را به‌عنوان فراوانی تعارضات در نظر گرفته‌اند.

در مدل «فرایند ادراک نوجوان از تعارضات با والدین» این دو مفهوم (فراوانی و گسترده‌گی مسائل تعارض‌آمیز) جدا در نظر گرفته شده است و هر دو از عوامل تعیین‌کننده خطر در ابراز مسائل تعارض‌آمیز در روابط والد - نوجوان هستند (مختارنیا، ۲۰۲۲). در مدل «فرایند ادراک نوجوان از تعارضات با والدین» والدین به دو شیوه با مسائل اختلاف‌آمیز برخورد می‌کنند: ۱) راهبرد مبتنی بر خود (نوجوان) و ۲) راهبرد مبتنی بر مسئله؛ در راهبرد مبتنی بر خود، والدین با به‌کارگیری رفتارهایی سعی دارند نوجوان را کنترل کنند (از طریق متهم کردن، مقایسه کردن، توهین و تحقیر و از این موارد) تا از این شیوه‌ها مسائل اختلاف‌آمیز را حل کنند. نوجوان نیز در برابر این راهبرد والدین، از

راهبردهای دفاعی خود (مانند مقابله، اثبات و کوتاه آمدن) که بر پایه حفظ ارزشمندی است، استفاده می‌کند؛ اما در راهبرد مبتنی بر مسئله، والدین روی مسئله متمرکز می‌شوند و کمتر برای تغییر نوجوان خود نوجوان را زیر سؤال می‌برند، بلکه مسئله است که درباره آن، والد و نوجوان بحث و گفتگو می‌کنند تا مسئله را حل و فصل کنند، اما در این راهبرد (مبتنی بر مسئله) شش عامل خطر (۱) فراوانی تعارض (۲) طول مدت وجود مسئله در رابطه والد-نوجوان، (۳) گستردگی حوزه‌های تعارض، (۴) شدت برخورد با مسئله، (۵) بزرگنمایی مسئله و (۶) اهمیت مسئله می‌تواند رابطه والد-نوجوان را به چالش بکشد (مراجعه کنید به شکل ۱) و باعث تشدید تعارضات شود و حتی زمانی که والدین روی مسئله متمرکز هستند نتوانند مسئله را حل و فصل کنند. توضیحات هر یک از عوامل در شکل ۱ ارائه شده است:

شکل ۱. نقش عوامل خطر ابراز مسائل اختلاف آمیز در نارضایتی از روابط والد - نوجوان مبتنی بر

مدل «فرایند ادراک نوجوان از تعارض با والدین»

شکل ۱ بخشی از مدل «فرایند ادراک نوجوان از تعارضات با والدین» است، این مدل به روش نظریه زمینه‌ای انجام شده است و به عوامل خطر تعارضات والد - نوجوان اشاره دارد که در زمان مواجهه با مسائل بین والد - نوجوان اتفاق می‌افتد؛ بنابراین علاوه بر ابعاد فراوانی و شدت تعارضات سایر ابعاد مسائل تعارض‌آمیز که در روابط والد - نوجوان نقش دارند، شناسایی شده‌اند. طبق این مدل با اینکه این عوامل بر خشونت و رفتارهای منفی والدین (مانند مقایسه کردن، توهین کردن و تهدید کردن) متمرکز نیستند ولی باعث می‌شوند مسئله اختلاف‌آمیز بین والد - نوجوان حل نشود، علاوه بر این، روی سلامت نوجوان و کاهش احساس ارزشمندی آن‌ها اثرات منفی دارند (یوسفی، فلاح، وزیر و افشانی، ۱۴۰۰). با توجه به اینکه عوامل خطر تعیین‌کننده‌های تعارض مخرب در این مدل از روش کیفی به دست آمده است و هدف کار کیفی تعمیم یافته‌ها نیست (کوربین و اشتراوس^۱، ۲۰۱۴) از این رو باید روابط بین متغیرها از طریق پژوهش کمی مورد آزمون قرار بگیرند.

در پژوهش حاضر تنها سازه گستردگی مسائل تعارض‌آمیز برای بررسی انتخاب شد و تعریفی که این مدل برای این سازه در نظر گرفته است مورد توجه بود و با سازه فراوانی تعارض که نشان‌دهنده تعداد دفعات اختلاف بر روی یک مسئله است و مصداق آن گفته یک نوجوان است که اظهار می‌کند «هی به من می‌گه بخون، بخون، بخون» و یا «چند دفعه باید در این مورد به من گیر بدهند؟!» تمایز دارد. سازه گستردگی مسائل تعارض‌آمیز یکی از ابعاد تعارض و عامل خطر در روابط والد - نوجوان است و به مفهومی اشاره دارد که نوجوان بیان می‌کند «برایم عذاب‌آور است که درباره همه مسائل و حوزه‌ها با والدینم بحث کنم»؛ بنابراین به مسائل تعارض‌آمیز مختلفی یا منابع مختلف تعارض اشاره دارد که نوجوان با والدین خود تجربه می‌کند (مختارنیا، ۲۰۲۲).

یکی از دلایلی که در مطالعات قبلی مفهوم فراوانی و گستردگی تعارضات والد - نوجوان متمایز نشده است نبود مدل نظری درباره ابعاد تعارض بود یا حداقل توسط

1. Corbin, J. & Strauss, A.

نویسندگان یافت نشد و هریک از اصطلاحات به‌طور دقیق تعریف و نقش آن‌ها بیان نشده‌اند. نکته قابل‌تأمل این است که اصطلاح تعارض مزمن نیز در برخی از پژوهش‌ها با مفهوم فراوانی تعارض یکی در نظر گرفته شده است، حال اینکه این عامل تنها علت تعارض مزمن نیست و در مدل «فرایند ادراک نوجوان از تعارضات با والدین» سه عامل طول مدت تعارض، فراوانی تعارض و گستردگی مسائل تعارض‌آمیز در تشخیص مزمن بودن تعارض نقش دارند. با تعریف دقیق این اصطلاحات می‌توان ابعاد دقیق تعارضات را در روابط والد - نوجوان موردسنجش قرار داد.

با توجه به دلایل بالا، ابزار مستقلی که سازه‌های مرتبط با عامل‌های خطر تعارضات والد - نوجوان را جداگانه اندازه‌گیری کند توسط نویسندگان یافت نشد ولی از ابزارهایی مانند چک‌لیست مسائل و یا چک‌لیست بازسازی‌شده مسائل تعارض‌آمیز^۱ که برای بررسی فراوانی تعارض ساخته شده‌اند می‌توان با تغییر در نمره‌گذاری آن برای اندازه‌گیری سازه گستردگی مسائل تعارض‌آمیز استفاده کرد. بدین منظور در پژوهش حاضر ابزار چک‌لیست بازسازی‌شده مسائل تعارض‌آمیز به کار گرفته شد. این ابزار ۱۳ حوزه و ۴۷ مسئله والد - نوجوان را می‌سنجد. در شکل ۲، نمایی از حوزه‌های تعارض و مسائل مرتبط ارائه شده است؛ بنابراین هدف پژوهش حاضر آزمون سازه گستردگی مسائل تعارض‌آمیز با ابزار چک‌لیست بازسازی‌شده مسائل تعارض‌آمیز والد-نوجوان است. علاوه بر این هدف، روایی پیش‌بین این سازه نیز با نارضایتی از مادر و پدر مورد ارزیابی قرار گرفت. در نتیجه در مطالعه حاضر دو مدل نظری آزمون و بررسی شدند؛ مدل اول مربوط به مدل اندازه‌گیری سازه گستردگی مسائل تعارض‌آمیز روزانه در روابط والد - نوجوان است و مدل دوم الگویابی اثر گستردگی مسائل تعارض‌آمیز در نارضایتی از رابطه با مادر و پدر است.

روش

نوجوانان ۱۷-۱۳ ساله که در مدارس شهر تهران در حال تحصیل بودند نمونه پژوهش حاضر را تشکیل دادند. برای برآورد تعداد نمونه سعی شد از اصل کلاین^۱ (۲۰۱۴) برای جمع‌آوری داده‌های بیشتر در تحلیل مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده شود. طبق اطلاعات بخش جمعیت‌شناختی، نوجوانانی که به هر دلیلی جدا از والدین خود زندگی می‌کردند از نمونه پژوهش کنار گذاشته شدند. همچنین تعداد ۲۱ شرکت‌کننده نیز در هنگام غربال‌سازی داده‌ها با روش فاصله ماهالانویبتس^۲ حذف شدند (تاباچنیک، فیدل و اولمان^۳، ۲۰۰۷)، در نهایت ۷۰۴ نوجوان نمونه پژوهش را تشکیل دادند.

برای انتخاب نمونه از ۲۲ منطقه تهران، سه منطقه به صورت تصادفی انتخاب شدند و تعداد پنج مدرسه دبیرستان دوره اول (دانش‌آموزان ۱۳ تا ۱۵ ساله) و پنج مدرسه دبیرستان دوره دوم (دانش‌آموزان ۱۵ تا ۱۷ ساله) نیز به روش در دسترس برای جمع‌آوری داده‌ها در نظر گرفته شدند. برای انجام پژوهش از اداره آموزش و پرورش استان تهران نیز مجوز دریافت شد. با توجه به اینکه تحصیل در مدارس ایران در دوره پاندمی کووید ۱۹ به روش مجازی بود، پرسش‌نامه آنلاین در محیط مجازی از طرف مدیران مدارس برای دانش‌آموزان بارگذاری شد. نوجوانان به شرط اجازه والدین و داشتن تمایل می‌توانستند به پرسش‌نامه‌ها پاسخ بدهند. بخش آگاهی از تعهد پژوهشگران در رعایت اصول اخلاقی (مانند محرمانه بودن پرسش‌نامه، دریافت جلسات مشاوره رایگان در صورت نیاز نوجوانان) قبل از پاسخ دانش‌آموزان به پرسش‌نامه تنظیم شده بود تا نوجوانان از حقوق خود مطلع باشند و بدون نگرانی به پرسش‌نامه پاسخ بدهند. همچنین دانش‌آموزان می‌توانستند در صورت نیاز به مداخلات روان‌شناختی و استفاده از تسهیلات فراهم‌شده از سوی پژوهشگران با کلینیک خانواده و کودک دانشگاه شهید بهشتی ارتباط داشته باشند. قابل ذکر است که کمیته اخلاق دانشگاه شهید بهشتی مراحل انجام پژوهش را تأیید کرده بودند.

1. Kline, P.

2. Mahalanobis Distance

3. Tabachnick, B. G. Fidell, L. S. & Ullman, J. B.

چک‌لیست بازسازی شده مسائل تعارض آمیز والد - نوجوان

مختارنیا و همکارانش (۲۰۲۲) این ابزار را از نسخه اصلی پرسش‌نامه تعارضات والد نوجوان اسدی یونسی و همکارانش (۱۳۹۰) ساخته‌اند؛ چک‌لیست بازسازی شده از مسائل تعارض آمیز والد-نوجوان یک ابزار ۴۷ گوی‌های با ۱۳ عامل است که فراوانی تعارضات را در مسائل والد-نوجوان روی پنج طیف لیکرت (۱= هرگز تا ۵= همیشه) اندازه‌گیری می‌کند. علاوه بر این طیف، رتبه‌بندی تعارضات روزمره والد-نوجوان نیز با طیف (۴= چندبار در روز، ۳= یک‌بار در روز، ۲= دو یا سه بار در هفته، ۱= تقریباً ماهی یک‌بار و ۰= هرگز) قابل‌سنجش است (مختارنیا و همکاران ۲۰۲۲) که در پژوهش حاضر در مرحله اجرا (تکمیل ابزار توسط شرکت‌کنندگان) از این طیف استفاده شد. هر یک از آیتم‌ها شامل یک مسئله (موضوع) تعارض است و مسائل مرتبط به هم، حوزه‌های تعارض (همان عامل‌های چک‌لیست) را تشکیل می‌دهند که شامل آداب و ارزش‌ها، رسانه، مسائل مرتبط با خواب، روابط خانوادگی، مسائل تحصیلی، آزادی عمل، پوشش و ظاهر، اوقات فراغت، مسائل تابو و حساس، رفتار والدین، مسائل مالی، ارتباط با دوستان و انضباط می‌شوند. شاخص روایی محتوایی این ابزار با ارزیابی ۴۰ کارشناس در حوزه‌های روانشناسی تحولی و خانواده، مناسب به‌دست آمده است ($S-CVI = 0/955$)، همچنین تحلیل عاملی تأییدی نیز از نظرات کارشناسان تعیین روایی محتوایی حمایت کرده است ($NFI > 0/95$ و $NNFI = 0/5$ ، $SRMR < 0/05$ و $RMSEA < 0/05$)؛ رابطه معنادار چک‌لیست بازسازی شده با پرسشنامه رفتار متعارض ۴۳ نیز نشان داد که این ابزار واجد روایی همگرا است ($r = 0/55$). نتایج همسانی درونی عامل‌ها با ضریب آلفا کرونباخ بین ۰/۷۸ و ۰/۸۶ و برای کل چک‌لیست ۰/۹۶ به‌دست آمده است (مختارنیا و همکارانش، ۲۰۲۲).

در پژوهش حاضر برای سنجش گسترده‌گی حوزه‌های تعارض آمیز والد - نوجوان از نمره‌گذاری متفاوتی بهره گرفته شد، با این توضیح که اگر آزمودنی طیف ۴ (چند بار در روز) و یا ۳ (یک‌بار در روز) را برای هر مسئله انتخاب می‌کرد در نمره‌گذاری آن مسئله تعارض آمیز به نمره ۱ تبدیل می‌شود و اگر شرکت‌کننده طیف ۲ (دو یا سه بار در هفته)، یا

۱ (تقریباً ماهی یک‌بار) و یا صفر (هرگز) را انتخاب می‌کرد در نمره‌گذاری به عدد صفر تبدیل می‌شد؛ بنابراین در این شیوه نمره‌گذاری مشخص می‌شد که نوجوان به‌طور روزانه با والد خود بحث و مشاجره داشت (نمره یک) یا در مسئله مربوطه فاقد تعارض روزانه بود (نمره صفر). در نتیجه نمره آزمودنی بین صفر و ۴۷ به دست می‌آمد. بعد از نمره‌گذاری مسائل، نمره‌گذاری هریک از حوزه‌های تعارض (عامل‌های چک لیست) انجام شد. بدین ترتیب اگر آزمودنی در هر از یک مسائل مرتبط با همان حوزه تعارض (مجموعه مسائل مربوط به یک حوزه) نمره یک یا بیشتر بگیرد با توجه به اینکه مسائل مشابه هم در یک حوزه قرار دارند بازهم برای آن حوزه عدد یک تعلق می‌گیرد؛ بنابراین نمره هر شرکت‌کننده بین صفر و ۱۳ به دست می‌آید. این نمره به این معنا است که نوجوانان در چند حوزه با والدین خود چالش داشتند. نتایج توصیفی و استنباطی تحلیل همراه با تأیید این مدل از نمره‌گذاری به‌طور مفصل در قسمت یافته‌ها ارائه شده است.

شکل ۲. حوزه‌های تعارض همراه با مسائل مرتبط با هر حوزه مبتنی بر چک‌لیست مسائل

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 ژنرال جامع علوم انسانی

پرسش‌نامه رفتار متعارض^۱ نسخه کوتاه پرسش‌نامه رفتار متعارض به وسیله رابین و فوستر (۲۰۰۲) در قالب ۲۰ آیتم با درجه‌بندی بین درست/نادرست برای ارزیابی ادراک نوجوان از تعارضات با والدین ساخته شد و محتوای آیتم‌ها با ارزیابی (۱) نارضایتی از رفتار فرد دیگر و (۲) ارزیابی تعاملات بین والد - نوجوان منعکس‌کننده رفتارهای تعاملی مثبت و منفی از بحث‌ها و

1. Conflict Behavior Questionnaire (Cbq)

ارتباطات مشاجره‌ای است (رابین و فوستر، ۲۰۰۲). این ابزار سه نسخه نوجوان، مادر و پدر دارد و نسخه مربوط به پدر و مادر را نوجوان تکمیل می‌کند. در پژوهش حاضر از این دو نسخه (مادر و پدر) استفاده شد. نتیجه پژوهش رابین و فوستر (۲۰۰۲) نشان می‌دهد که این پرسشنامه، خانواده‌های دارای مشکلات بالینی را از خانواده‌های غیربالینی تفکیک می‌کند که نشانه از روایی سازه این ابزار است. این پرسشنامه در ایران به وسیله اسدی یونسی و همکارانش (۱۳۹۰) ترجمه و روایی همگرایی آن با چک‌لیست تعارضات والد - نوجوان مناسب گزارش شده است؛ کسب نمرات بالا در پرسش‌نامه رفتار متعارض نشان‌دهنده افزایش خطر اختلالات روان‌پزشکی است (آرکان^۱ و همکارانش، ۲۰۲۰) و همسانی درونی این ابزار با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۲ گزارش شده است (اسدی یونسی، ۱۳۹۰).

تحلیل داده‌ها

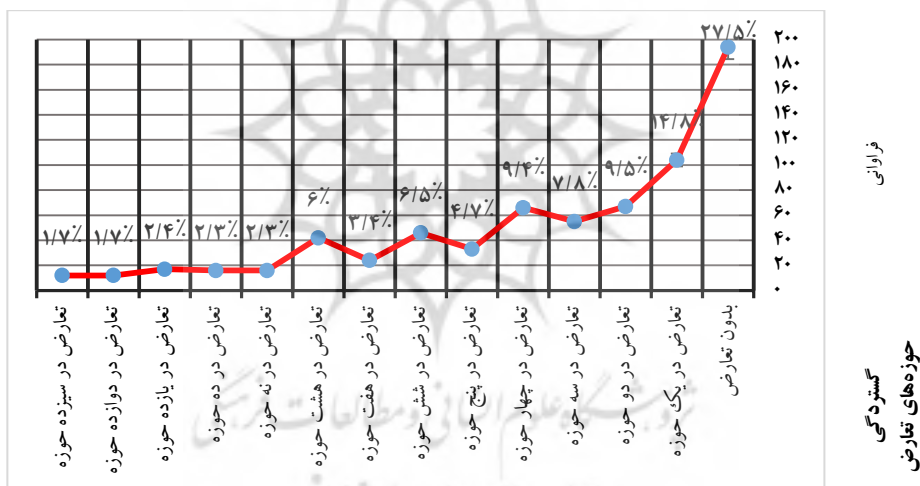
با توجه به اینکه مدل نظری مربوط به یک مطالعه برآمده به روش گراند تئوری بود، در اینجا از اصطلاح مدل نظری به جای مدل مفهومی استفاده شد. برای استخراج عامل‌های پنهان سازه گستردگی حوزه‌های تعارض از تحلیل عاملی اکتشافی و برای ارزیابی مدل از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. همچنین برای آزمون مدل نقش گستردگی حوزه‌های تعارض آمیز در روابط والد - نوجوان از مدلیابی معادلات ساختاری استفاده شد. این روش قادر است ساختاری که نظریه به متغیرها و روابط بین آنها می‌دهد، آزمون کند و همچنین با توجه به اینکه خطای اندازه‌گیری هر پارامتر در این روش محاسبه می‌شود نتایج به دست آمده از این تحلیل واقعی و منطقی خواهد بود (جوزه^۲، ۲۰۱۳) مسائل علمی^۳ و پیش فرض‌های استفاده از مدلیابی معادلات ساختاری مانند غربالگری داده‌ها، اندازه نمونه، کفایت مدل و هم خطی و هم خطی چندگانه^۴ با راهبردهای پیشنهادی تاباچنیک و فیدل

1. Arkan, B.
2. Jose, P. E.
3. Practical Issues
4. Collinearity and Multicollinearity

(۲۰۰۷) بررسی و تأیید شدند ولی به دلیل نقض توزیع نرمال بودن^۱ داده‌ها از روش برآورد حداکثر درست‌نمایی به روش مقاوم^۲ و کای دوی مقیاس شده ساتورا بنتلر^۳ استفاده شد. همچنین برای تحلیل داده‌ها از نسخه ۲۶ نرم‌افزار بسته آماری علوم اجتماعی^۴ و نسخه ۸/۸ نرم‌افزار روابط ساختاری خطی (لیزرل)^۵ استفاده شد. با توجه به اینکه نرم‌افزار لیزرل آزمون معناداری تی^۶ را گزارش می‌دهد، در پژوهش حاضر نیز از این آزمون معناداری برای گزارش نتایج استفاده شد.

یافته‌ها

فراوانی و درصد فراوانی از گستردگی حوزه‌های تعارض روزانه در روابط والد - فرزند در شکل زیر ارائه شده است:

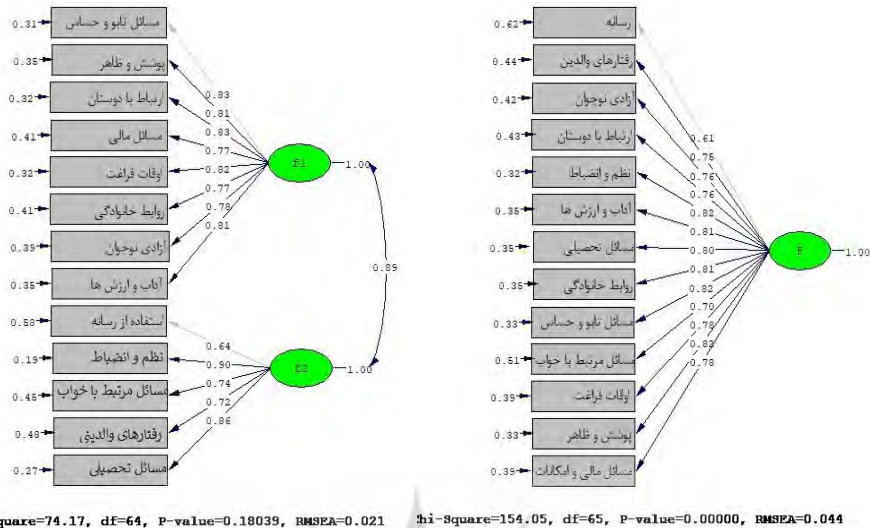
شکل ۳. توزیع فراوانی و درصد فراوانی از گستردگی حوزه‌های تعارض در روابط والد - نوجوان

1. Nonnormality Of The Distribution
2. Maximum Likelihood Estimation (Mle) Based Robust
3. Satorra- Bentler Scaled Chi-Square
4. Statistical Package For The Social Sciences (Spss)
5. Linear Structural Relations (Lisrel)
6. T-Value

همان‌طور که در شکل ۳ قابل مشاهده است ۲۷/۵ درصد از نوجوانان روزانه با والدین خود در هیچ حوزه‌ای چالشی ندارند، ولی ۷۲/۵ درصد نوجوانان روزانه گستره‌ای از یک تا ۱۳ حوزه از مسائل تعارض‌آمیز را با والدین خود تجربه می‌کنند. در این بین ۱۰۴ نوجوان فقط در یک حوزه با والدینشان به‌طور روزانه در تعارض بودند (۱۴/۸٪) و کمترین تعداد مربوط به نوجوانانی بود که ۱۲ تا ۱۳ حوزه از مسائل تعارض‌آمیز را با هم در رابطه با والدین خود در یک روز تجربه می‌کردند (۱/۷٪). به عبارتی فقط ۱۲ نوجوان در همه حوزه‌های تعارض، روزانه با والدین خود چالش داشتند. برای اینکه مدل اندازه‌گیری گستره مسائل تعارض‌آمیز به‌عنوان یک سازه مکنون آزمون شود از مدلیابی معادلات ساختاری استفاده شد، خروجی حاصل از برازش (از نرم‌افزار) در شکل ۴ ارائه شده است. نتایج حاصل از برازش مدل در شکل ۴ نشان داد که مدل تدوین‌شده بر اساس گستردگی مسائل تعارض‌آمیز والد - نوجوان یک مدل مناسب برای ارزیابی شاخص گستردگی مسائل تعارض‌آمیز است. همچنین با توجه به مناسب بودن این مدل اندازه‌گیری بر اساس شاخص‌های برازش یافته ($\chi^2/df = 2/37$ ، $NNFI = 0/99$ ، $CFI = 1$ ، $SRMR = 0/055$ ، $RMSEA = 0/044$)، می‌توان آن را برای تحلیل وارد مدل ساختاری پژوهش کرد. نتایج آلفای کرونباخ با مقدار ۰/۸۷ نشان داد که حوزه‌های تعارض از همسانی درونی مناسبی برخوردارند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

1. Note. X^2 = Chi-Square; Df = Degrees Of Freedom; $Sb\chi^2$ = Sattora-Bentler Scaled Chi-Square; $Rmse$ = Root Mean Square Error Of Approximation; $Srmr$ = Standardized Soot Mean Squared Residual; Cfi = Comparative Fit Index; Nfi = Normed Fit Index; $Nnfi$ = Non-Normed Fit Index; Ecv = Expected Cross-Validation Index;

شکل ۴. برازش مدل بر اساس درجه بندی فراگیری مسائل تعارض آمیز در روابط والد - نوجوان
 شکل ۵. برازش مدل بر اساس یافته‌های تحلیل عاملی اکتشافی

علاوه بر برازش سازه گسترده‌گی مسائل تعارض آمیز در قالب یک متغیر مکنون، با توجه به نحوه نمره گذاری که در بخش ابزار توضیح داده شد می توان از تحلیل عاملی اکتشافی نیز برای دسته بندی مسائل تعارض آمیز مبتنی بر مفهوم سازه گسترده‌گی مسائل تعارض آمیز استفاده کرد. بدین منظور از نصف داده‌ها برای تحلیل عاملی اکتشافی و از نصف دیگر داده‌ها برای تحلیل عاملی اکتشافی تأییدی استفاده شد. قبل از استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی، پیش فرض های تحلیل (حجم نمونه کافی، نرمال بودن، خطی بودن، فقدان مقادیر پرت در میان آیتم‌ها، عامل پذیری ماتریس R) با توجه به دیدگاه تاباچنیک و فیدل (۲۰۰۷) بررسی و تأیید شدند. با در نظر گرفتن دیدگاه پلنت^۲ (۲۰۰۷) در شروع تحلیل عاملی از روش چرخش آبلیمن برای دریافت میزان همبستگی بین عامل‌ها استفاده شد و با

1. Factorability
 2. Pallant, J.

توجه به دستیابی به یک تحلیل عاملی خوب^۱، دیگر از روش واریماکس استفاده نشد. همچنین مقدار بار عامل ۰/۴ برای نمایش داده‌ها در نظر گرفته شد. برای تأیید ماتریس همبستگی متغیرها نیز از آزمون کرویت بارتلت^۲ استفاده شد. معیار اندازه‌گیری کفایت نمونه‌گیری کایزر - مییر - اوکلین و آزمون کرویت بارتلت تناسب مدل عاملی اکتشافی را تأیید کردند ($p < ۰/۰۰۱$ ، $2(۷۸) = ۲۹۳۰/۸۱$ ، $KMO = ۰/۹۳۰$). نتایج آزمون اسکری^۳ نیز نشان داد که دو عامل بزرگ‌تر از مقدار ویژه یک است؛ بنابراین تعداد دو عامل برای گسترده‌گی مسائل تعارض‌آمیز در نظر گرفته شد. همچنین این دو عامل با هم ۴۹/۵ درصد از واریانس متغیرهای مشاهده‌شده را تبیین می‌کنند.

جدول ۱. نتایج از تحلیل عاملی اکتشافی حوزه‌های تعارض

آلفای کرونباخ	انحراف استاندارد	میانگین	عامل دوم	عامل اول	بیشینه	کمینه		
۰/۸۴	۰/۳۳	۰/۱۳		۰/۷۵	۱	۰	مسائل تابو و حساس	۲۰
	۰/۳۵	۰/۱۴		۰/۷۳	۱	۰	پوشش و ظاهر	۹
	۰/۳۸	۰/۱۸		۰/۷۰	۱	۰	ارتباط با دوستان	۵
	۰/۳۹	۰/۱۹		۰/۶۹	۱	۰	مسائل مالی	۱۹
	۰/۳۶	۰/۱۶		۰/۶۷	۱	۰	اوقات فراغت	۱۶
	۰/۴۱	۰/۲۱		۰/۵۴	۱	۰	روابط خانوادگی	۱۳
	۰/۴۲	۰/۲۴		۰/۵۳	۱	۰	آزادی نوجوان	۸
	۰/۴۱	۰/۲۱		۰/۴۳	۱	۰	آداب و ارزش‌ها	۲
۰/۷۷	۰/۴۹	۰/۴۷	۰/۸۷		۱	۰	استفاده از رسانه	۷
	۰/۴۹	۰/۴۱	۰/۶۳		۱	۰	نظم و انضباط	۱۵
	۰/۴۷	۰/۳۳	۰/۶۱		۱	۰	مسائل مرتبط با خواب	۱۰
	۰/۴۸	۰/۳۷	۰/۶۰		۱	۰	رفتارهای والدینی	۱۷
	۰/۴۷	۰/۳۴	۰/۵۶		۱	۰	مسائل تحصیلی	۱۱

1. Good Factor Analysis
2. Bartlett's Test Of Sphericity
3. Scree Test

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود اندازه وزن‌های هر یک از متغیرهای مشاهده‌شده با عامل‌های مربوط به خود مناسب به دست آمد ($0/40 >$ بار عاملی‌ها^۱)، ولی مهم‌ترین نکته‌ای که باید در تفسیر و معنی عامل‌ها توجه شود - و به قول تاباچنیک (۲۰۰۷) تحلیل عاملی خوب تحلیلی است که «معنی دارد»^۲ - در اینجا معنی عامل‌ها باید بر گستردگی مسائل تعارض آمیز معطوف باشد نه معنا و مفهوم متغیرهای مشاهده‌شده. دلایل و منطق آن در قسمت بحث پژوهش حاضر بررسی و تبیین شده است. همچنین مسئله تعارض آمیزی که بار متقاطع^۳ و زائد^۴ داشته باشد، به دست نیامد و متغیر مشاهده‌شده‌ای حذف نشد.

برای آزمون نتایج تحلیل عاملی اکتشافی از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد و نصف نمونه که قبلاً کنار گذاشته شده بود بدین منظور مورداستفاده قرار گرفت. خروجی مدل برازش یافته در شکل ۵ ارائه شده است و با توجه به شاخص‌ها برازش $\chi^2/df = 1/15$ ، $CFI = 1$ ، $NNFI$ ، $SRMR = 0/054$ ، $RMSEA = 0/021$ ، مدل خوب ارزیابی می‌شود. همچنین شاخص کای دو آشیانه‌ای نشان می‌دهد که مدل دوم نسبت به مدل اول برای ورود به مدل ساختاری مناسب‌تر است ($p < 0/0001$ ، $\Delta\chi^2 = 79/88$ و $\Delta df = 1$).

با توجه به نتایج گزارش شده بالا، می‌توان از چک‌لیست مسائل تعارض آمیز، سازه گستردگی مسائل تعارض آمیز روزانه را موردسنجش قرار داد و تحلیل عاملی تأییدی سنجش این سازه را بر اساس مدل اندازه‌گیری تدوین شده تأیید می‌کند؛ بنابراین ساختار ۱۳ حوزه‌ای از مسائل تعارض آمیز در قالب یک متغیر مکنون و یا ساختار ۱۳ حوزه‌ای در قالب دو متغیر مکنون قابل‌استفاده است. علاوه بر این با تناسب معقول^۵ مدل اندازه‌گیری گستردگی مسائل تعارض آمیز، پیش‌فرض تک‌بعدی^۶ بودن مدل نیز تأیید شد. تک‌بعدی بودن مدل اشاره دارد به واریانس مشترک هر متغیر مشاهده‌شده با سایر متغیرهای

-
1. Loadings
 2. Make Sense
 3. Cross-Loading
 4. Redundant
 5. Reasonable Fit
 6. Unidimensionality

مشاهده‌شده در همان خصیصه یا عامل که به متغیر مکنون نامشخصی مربوط نباشد. تک‌بعدی بودن پیش‌فرض بررسی سازه، قبل از ورود به تحلیل است.

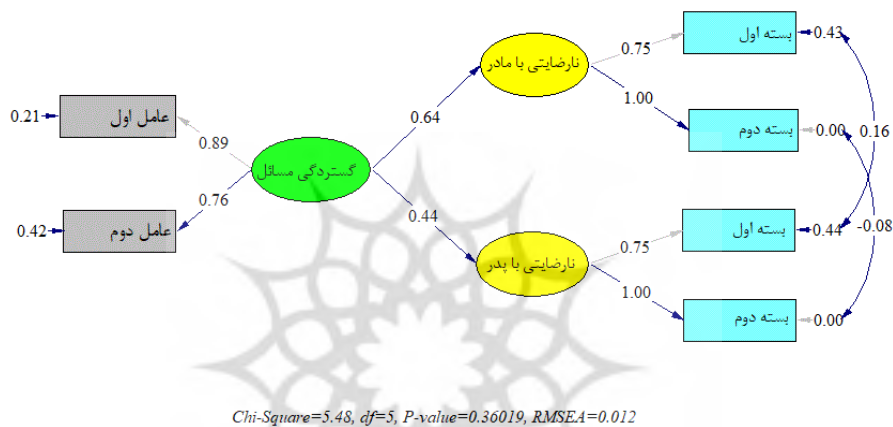
جدول ۲. همبستگی بین متغیرهای پژوهش همراه با کمینه، بیشینه، میانگین و انحراف استاندارد

۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
						--	۱. سن
					--	۰/۰۲	۲. گستردگی حوزه‌های تعارض (عامل اول)
				--	**۰/۶۷	۰/۰۵	۳. گستردگی حوزه‌های تعارض (عامل دوم)
			--	**۰/۳۳	**۰/۴۳	**۰/۱۲	۴. نارضایتی از رابطه با مادر (بسته اول)
		--	**۰/۷۸	**۰/۴۸	**۰/۴۸	**۰/۱۴	۵. نارضایتی از رابطه با مادر (بسته دوم)
	--	**۰/۳۸	**۰/۴۷	**۰/۲۵	**۰/۳۰	**۰/۰۷	۶. نارضایتی از رابطه با پدر (بسته اول)
--	**۰/۷۵	**۰/۴۵	**۰/۴۲	**۰/۳۵	**۰/۳۸	**۰/۰۶	۷. نارضایتی از رابطه با مادر (بسته دوم)
۰-۱۰	۰-۱۰	۰-۱۰	۰-۱۰	۰-۵	۸-۰	۱۲-۱۸	کمینه و بیشینه
۲/۵۴	۲/۶۱	۳/۱۰	۲/۰۶	۱/۹۲	۱/۴۸	۱۵/۵۶	میانگین
۳/۰۱	۳/۱۷	۳/۰۸	۲/۷۰	۱/۷۴	۲/۱۱	۱/۵۷	انحراف استاندارد

*. $p < 0.05$; **. $p < 0.001$

در جدول ۲ ضریب همبستگی بین متغیرهای گزارش‌شده نشان می‌دهد که گستردگی حوزه‌های تعارض آمیز با متغیرهای مشاهده‌شده نارضایتی از مادر و پدر معنادار است. بنابراین برای بررسی اثر مستقیم گستردگی حوزه‌های تعارض آمیز با نارضایتی رابطه مادر/پدر - نوجوان و آزمون مدل، از مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده شد و متغیر گستردگی حوزه‌های تعارض آمیز با دو متغیر مشاهده‌شده به‌عنوان متغیر مکنون پیش‌بین و سازه نارضایتی با مادر و نارضایتی با پدر نیز به‌عنوان متغیر مکنون وابسته وارد مدل شدند.

همچنین در تعیین روابط بین متغیرها در تدوین مدل با توجه به این که پرسش‌نامه رفتار متعارض نسخه مادر و نسخه پدر از آیتم‌های مشابهی ساخته شده‌اند، ایجاد کوواریانس مشترک بین خطاهای دو سازه می‌شود و در نهایت باعث افزایش مقدار کای دو مدل خواهند شد؛ بنابراین خطای کوواریانس متغیرهای مشاهده شده این دو سازه آزاد تنظیم شدند تا واریانس باقی مانده مشترک آن‌ها در مدل در نظر گرفته شود. خروجی مدل ساختاری برازش داده شده همراه با مدل‌های اندازه‌گیری در شکل ۶ ارائه شده است.

ECVI	AGFI	GFI	NNFI	NFI	CFI	SRMR	RMSEA	χ^2/df	S-B χ^2
۰/۰۵۳	۰/۹۹	۱	۱	۱	۱	۰/۰۱۲	۰/۰۱۲	۱/۰۷	۵/۴۸

شکل ۶. برازش مدل بر اساس درجه‌بندی فراگیری مسائل تعارض آمیز در روابط والد - نوجوان

نتایج بتای استاندارد شده از مسیر سازه گستردگی مسائل تعارض آمیز به نارضایتی از رابطه با مادر ($\beta = -۰/۶۴$, $SE=۰/۰۶$, $t\text{-value}= ۱۱/۹۳$, $R^2 = ۰/۴۴$) و پدر ($\beta = ۰/۱۹$, $R^2 = ۰/۸۴$, $t= ۸/۸۴$) معنادار به دست آمد و طبق شاخص‌های برازش مدل که در شکل ۶ ارائه شده است نشان می‌دهد که داده‌های پژوهش حاضر از مدل نظری حمایت می‌کند. همچنین با توجه به ضریب تعیین متغیرهای مکنون وابسته، متغیر پیش‌بین بیشترین واریانس نارضایتی از رابطه با مادر را نسبت به نارضایتی با پدر تبیین می‌کند.

بحث

پژوهش حاضر باهدف آزمون‌پذیری سازه گستردگی مسائل تعارض‌آمیز و نقش آن در روابط والد - نوجوان انجام شد. مطالعات قبلی از اصطلاح فراوانی تعارض برای سازه‌های مزمن بودن تعارض، تکرار یک مسئله تعارض‌آمیز و گستردگی مسائل تعارض‌آمیز استفاده کرده‌اند، حال آنکه تمایزی بین این متغیرها وجود دارد. گستردگی مسائل تعارض‌آمیز به دامنه‌ای از مسائل تعارض‌آمیز اشاره دارد که در روابط والد - نوجوان به‌طور روزانه گسترده شده است. وجود این عامل خطر، تبیین‌کننده واریانسی از آشفتگی در روابط والد - نوجوان است (مختارنیا، ۲۰۲۲). نتایج پژوهش حاضر نیز نشان داد که این سازه قابل‌اندازه‌گیری است و اثر آن را نیز می‌توان در روابط والد - نوجوان تبیین کرد.

در پژوهش حاضر ۱۳ حوزه از مسائل تعارض‌آمیز والد - نوجوان با ترکیب مسائل روزانه در روابط والد - نوجوان از طریق چک‌لیست بازسازی‌شده مسائل تعارض‌آمیز که طیفی از حوزه‌های تعارض را اندازه‌گیری می‌کند، به دست آمد؛ بنابراین گستردگی مسائل تعارض‌آمیز در روابط والد - نوجوان روزانه بین صفر و ۱۳ حوزه متغیر بود. نمره صفر نشان‌دهنده نبود تعارض و اعداد بین یک و ۱۳ نشان‌دهنده درگیری نوجوان با والدین روی پیوستاری از حوزه‌های تعارض است. هرچقدر حوزه‌های تعارض بیشتر باشد پیش‌بینی‌کننده آشفتگی بیشتر در روابط والد - نوجوان است. تحلیل عاملی تأییدی از این نوع نمره‌گذاری حمایت کرد و وجود چنین سازه‌ای را تأیید کرد. تحلیل عاملی تأییدی علاوه بر اینکه برای بررسی روایی سازه به کار می‌رود، به اعتقاد گریم و یارنولد^۱ (۲۰۰۰) برای روایی محتوایی هم مورد استفاده قرار می‌گیرد؛ در نتیجه سازه گستردگی مسائل تعارض‌آمیز که مدل «فرایند ادراک نوجوان از تعارضات با والدین» آن را برجسته کرده بود، در پژوهش حاضر وجود چنین سازه‌ای مورد تأیید قرار گرفت و نتایج نشان داد که چک‌لیست بازسازی‌شده مسائل تعارض‌آمیز قابلیت اندازه‌گیری این سازه را دارد. با دستیابی به این هدف، پژوهشگران می‌توانند برای اهداف پژوهشی خود از این ابزار برای سنجش

1. Grimm, L. G. & Yarnold, P. R.

گستردگی حوزه‌های تعارض استفاده کنند.

علاوه بر تأیید این سازه، نتایج تحلیل عاملی اکتشافی دو عامل را برای گستردگی مسائل تعارض آمیز نشان داد. ولی مفهوم به دست آمده از این تحلیل عاملی اکتشافی باید مورد توجه قرار گیرد. تاباچنیک و همکارانش (۲۰۰۷) یکی از ویژگی‌های مهم تحلیل عاملی اکتشافی خوب را داشتن معنی و مفهوم می‌دانند. در اینجا وجود عامل اول با حوزه‌های تعارض مسائل تابو، پوشش و ظاهر، ارتباط با دوستان، مسائل مالی، اوقات فراغت، روابط خانوادگی، آزادی نوجوان و آداب و ارزش‌ها چه معنی می‌دهد؟ که تا حدودی مستقل از عامل دوم با حوزه‌های تعارض استفاده از رسانه، نظم و انضباط، مسائل مرتبط با خواب، رفتارهای والدین و مسائل تحصیلی است، با مراجعه به میانگین نمرات هر حوزه تعارض در جدول ۱ و جدول ۲ متوجه می‌شویم میانگین هر حوزه از تعارض عامل دو نسبت به حوزه‌های تعارض عامل اول تفاوت بیشتری دارند. این به این معنی است که گستردگی در تعارضات والد - نوجوان در عامل دوم بیشتر است؛ به عبارت دیگر تعارضات عمده نوجوانان با والدین در حوزه‌های عامل دوم گستردگی بیشتری دارد تا حوزه‌های عامل اول. در نتیجه می‌توان به عامل دوم معنی حوزه‌های پرتعارض (حوزه‌های که بیشترین تعارض والد - نوجوان را در برمی‌گیرد) و به عامل اول حوزه‌های کم تعارض (به حوزه‌هایی که کمترین تعارض والد - نوجوان در رابطه تجربه می‌شود) داد. در پیشینه پژوهش نیز چنین یافته‌هایی وجود دارد، مثلاً در کشورهای اسلامی و حتی کشورهای غربی مسائل مربوط به تابوها و مسائل حساس موضوعاتی هستند که کمتر در روابط والد - نوجوان باعث درگیری می‌شوند (اسدی یونسی، ۱۳۹۰؛ مختارنیا، زاده محمدی، پناغی و چراغی، ۱۴۰۰). همچنین در مطالعه‌ای دیگری که پژوهشگران این پژوهش انجام دادند متوجه شدند در طی دوران پاندمی کووید ۱۹ موضوعاتی که بیشتر از سایر حوزه‌ها باعث اختلاف بین والد و نوجوان می‌شوند: استفاده از رسانه، رفتارهای والدین، نظم و انضباط، مسائل تحصیلی و خواب هستند. این موضوعات، حوزه‌های عمده تعارض والد - نوجوان در دوران پاندمی کووید ۱۹ شناسایی شده‌اند (مختارنیا و همکارانش، ۱۴۰۰). در اینجا نیز

نتایج تحلیل عاملی اکتشافی از یافته‌های قبلی پژوهشگران حمایت می‌کند. علاوه بر اینکه مدل دو عاملی اکتشافی از طریق تحلیل عاملی تأییدی حمایت شدند ولی باید محدودیت روایی درونی آن را نیز در نظر گرفت، با این توضیح که پژوهش حاضر در طی دوران کووید ۱۹ انجام شده است و احتمال بیشتری وجود دارد که این حوزه‌ها، موضوعات پرتعارضی در روابط والد - نوجوان باشند ولی در دوران بعدی (مانند پسا کرونا و یا سایر موج‌های کووید ۱۹) نتایجی متفاوتی حاصل شود و پژوهش‌های بعدی باید در استفاده از دو عامل به دست آمده از تحلیل عاملی اکتشافی در پژوهش خود احتیاط کنند، ولی سازه تک عاملی وابسته به این محدودیت نیست و پژوهشگران می‌توانند در هر حال از نمره‌گذاری ۱۴ طیفی (عدد صفر نیز لحاظ می‌شود) و یک عاملی برای سازه گسترده‌گی مسائل تعارض آمیز استفاده کنند.

گرینگ، ونتزل، فلدمن و مونسون^۱ (۱۹۹۰) دریافته‌اند که برخی مسائل مربوط به تعارض والدین - نوجوان در طول زمان با افزایش سن افزایش می‌یابد ولی پژوهش حاضر با چنین یافته‌ای همسو نیست و یکی از دلایل قابل دفاع همین ابزار معتبر در بررسی این سازه است.

اثر متغیر گسترده‌گی مسائل تعارض آمیز بر نارضایتی از روابط والد - نوجوان نشان داد که سازه گسترده‌گی حوزه‌های تعارض، همان‌طور که قابل پیش‌بینی هم بود، بر نارضایتی رابطه والد - نوجوان اثر مستقیم و معناداری بگذارد. متغیر نارضایتی از رابطه نیز می‌تواند نقش روایی ملاک هم‌زمان برای این سازه داشته باشد. والدین خانواده‌های آشفته به خود اجازه می‌دهند که به بیشتر حوزه‌های شخصی نوجوانان نفوذ کنند و قوانین بیشتری در مورد مسائل شخصی آن‌ها اعمال کنند (اسمتانا، ۲۰۱۰)، این کنش والدین که بر تمام مرزهای نوجوانان وارد شوند با ساختار خودمختاری و حفظ امنیت هیجانی نوجوان سازگار نخواهد بود (کلود و تاونسند^۲؛ ۲۰۱۷). با این کنش تمام مرزهای نوجوان از هم گسیخته می‌شود و نوجوان باید بیش از قبل برای فردیت، خودمختاری و هویت خود تلاش کند

1. Gehring, T. M. Wentzel, K. R. Feldman, S. S. & Munson, J.

2. Cloud, H. & Townsend, J.

(خسروجردی، ۱۳۹۸؛ براون^۱، ۲۰۱۶) و این واکنش نوجوانان چه بسا که توسط والدین سرکوب شود (براون، ۲۰۱۶). این چرخه بیشتر شبیه به یک چرخه مرضی خواهد بود که نوجوان در نهایت به‌عنوان یک مشکل در خانواده تلقی می‌شود (می‌کوچی، ۲۰۰۹).

در بیشتر رویکردهای فرزندپروری توصیه نمی‌شود که والد وارد بیشتر حوزه‌های زندگی نوجوان بشود مثلاً در رویکرد ساختاری، والدین باید بیشتر در مسائلی ورود کنند که ارزش‌ها، بایدهوینایدهای اخلاقی مانند دروغ‌گویی در نوجوانانشان مطرح هستند و مسائلی مانند ظاهر و پوشش نباید حوزه ورود والدین در هرزمانی باشند مگر اینکه این مسئله رنگ و بوی اخلاقی و ارزشی داشته باشد (براون، ۲۰۱۶)؛ بنابراین همان‌طور که قبلاً اشاره شد اگر حوزه‌های تعارض والد - نوجوان گستردگی بیشتری داشته باشد یک عامل خطر در روابط والد - فرزند خواهد شد و نتایج پژوهش حاضر نیز از چنین فرضیاتی حمایت می‌کند. به نظر می‌رسد گستردگی در حوزه‌های تعارض بیشترین واریانس تبیین شده نارضایتی با مادر را دارد. این هم به دلیل نقش تربیتی و اثرگذار مادران در فرهنگ ایرانی است و مادران ایرانی بیش از پدران وارد حوزه‌های زندگی فرزندان می‌شوند، از این جهت نیز بیشتر مداخلات مرتبط با افزایش کیفیت تعاملات والد-فرزند در گروه مادران صورت می‌گیرد. (اصلائی، وارسته و امان‌اللهی، ۱۳۹۵؛ مختارنیا و همکارانش، ۱۴۰۰) و با چنین اتفاقی رابطه نوجوان و مادر بیشتر خدشه‌دار می‌شود.

به‌طور کلی نتایج پژوهش حاضر نشان داد که سازه گستردگی حوزه‌های تعارض آمیز با ابزار چک‌لیست بازسازی‌شده مسائل تعارض آمیز قابل‌سنجش است و نتایج پژوهش از روایی و پایایی مناسب این ابزار در سنجش گستردگی حوزه‌های تعارض آمیز حمایت کردند؛ در نتیجه می‌توان گستردگی مسائل تعارض آمیز روزانه را در روابط والد-نوجوان مورد ارزیابی قرار داد. همان‌طور که در قسمت بحث نیز مطرح شد پژوهش حاضر در زمان کووید ۱۹ انجام شده است و این مسئله می‌تواند بر روایی درونی و بیرونی پژوهش تأثیر بگذارد. در این پژوهش با توجه به‌مرور منابع، گستردگی مسائل تعارض آمیز به شکل

1. Brown, N. D.

روزانه اندازه‌گیری شده است و تعداد حوزه‌هایی که نوجوان روزانه در طول یک ماه با والدین خود درگیر است مورد توجه بود؛ بنابراین تعمیم آن به گستردگی تعارضات در یک دوره بیشتر از یک ماه و نتایجی که از آن گرفته بشود باید با احتیاط صورت بگیرد. همچنین با توجه به تأیید این سازه در پژوهش حاضر می‌توان از این سازه برای سایر مقاصد پژوهشی استفاده کرد و این روش نمره‌گذاری برای چک‌لیست مسائل تعارض‌آمیز اضافه شود. علاوه بر این به سایر پژوهشگران پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی نقش فراوانی تعارض و گستردگی حوزه‌های تعارض را جداگانه در میزان تبیین‌کنندگی واریانس متغیرهای وابسته‌ای مانند مشکلات رفتاری و روابط والد - نوجوان ارزیابی کنند. اسمتانا (۱۹۹۶) با توجه به ابزار چک‌لیست مسائل، حوزه‌های تعارض والد-نوجوان را به سه حوزه متعارف^۱، شخصی^۲ و احتیاطی^۳ تقسیم کرده است، پیشنهاد می‌شود مدل اندازه‌گیری برای سنجش گستردگی حوزه‌های تعارض در این ابزار نیز ارائه و آزمون شود. قابل ذکر است که حوزه‌های تعارض چک‌لیست مسائل تعارض‌آمیز مبتنی بر جنبه‌های زندگی روزانه است ولی تقسیم‌بندی حوزه‌های تعارض والد-نوجوان در رویکرد اسمتانا (۱۹۹۶) مبتنی بر آزادی عمل نوجوان است (اسدی و همکاران، ۱۳۹۰).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

-
1. Conventional
 2. Personal
 3. Prudential

منابع

- اسدی یونسی، محمدرضا؛ مظاهری، محمدعلی؛ شهیدی، شهریار؛ طهماسیان، کارینه؛ فیاض بخش، محمدعلی (۱۳۹۰). تدوین و اعتباریابی پرسشنامه سنجش تعارض والد- نوجوان. فصلنامه خانواده و پژوهش، (۱۲) ۸: ۴۷-۷۰.
- اصلائی، خالد؛ وارسته، مرضیه؛ امان الهی، عباس (۱۳۹۵). اثربخشی آموزش برنامه والدگری مثبت بر کیفیت تعامل والد- کودک. فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، (۲۸) ۷، ۲۰۱-۱۸۳.
- پناغی، لیلی؛ مختارنیا، ایرج؛ کلانتری، فاطمه (۱۳۹۴). بررسی مقدماتی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس ادراک کارآمدی جمعی خانواده در نوجوانان، خانواده پژوهی، (۴) ۱۱، ۵۵۰-۵۳۱.
- خانجانی، مهدی؛ قنبری، فرشته؛ نعیمی، ابراهیم (۱۳۹۸). بررسی ارتباط کارکرد خانواده، سبک دلبستگی و سبک‌های تربیتی والدین با اعتیاد به اینترنت در نوجوانان. فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، (۳۷) ۱۰، ۱۴۲-۱۲۱.
- خسروجردی، زهرا (۱۳۹۸). رابطه توانمندی‌های منش و دلبستگی نوجوان به والدین و همسالان با تعارض با پدر و مادر، خانواده پژوهی، (۳) ۱۵، ۳۴۷-۳۶۰.
- کشاوری، غلامرضا؛ نوابی نژاد، شکوه؛ زهراکار، کیانوش (۱۳۹۹). مدل مفهومی عوامل زمینه‌ساز تعارضات والد - نوجوان از دیدگاه والدین. فصلنامه خانواده و پژوهش، (۲) ۱۷، ۱۷۰-۱۴۷.
- مختارنیا، ایرج؛ زاده محمدی، علی؛ پناغی، لیلی؛ چراغی، مونا (۱۴۰۰). تعارضات عمده نوجوانان ایرانی با والدین در پاندمی کووید ۱۹. خانواده پژوهی، (۱۷) ۳، ۴۰۶-۳۸۵.
- مختارنیا، ایرج؛ زاده محمدی، علی؛ حبیبی، مجتبی (۱۳۹۵). ساختار عاملی تأییدی و اعتباریابی پرسشنامه تعارض والدین و نوجوان (فرم نوجوان). روانشناسی تحولی: روانشناسان ایرانی، (۴۸) ۱۲، ۴۱۱-۳۹۷.
- مختارنیا، ایرج؛ زاده محمدی، علی؛ حبیبی، مجتبی؛ میرزایی فر، فروزان (۱۳۹۵). تعارضات زناشویی و تعارضات والد - نوجوان: نقش میانجی ارزیابی‌های نوجوانان از تعارضات بین والدینی. خانواده پژوهی، (۴) ۴، ۶۸۳-۶۶۳.

یوسفی، طیبه؛ فلاح، محمدحسین؛ وزیری، سعید؛ افشانی، علیرضا (۱۴۰۰). مطالعه کیفی: تبیین پیامد تعارض والد-نوجوان از دیدگاه والدین در شهر یزد. *مجله مطالعات ناتوانی*، (۱۱) ۹۵، ۹-۱.

- Arkan, B., Güvenir, T., Ralph, A., & Day, J (2020). The efficacy and acceptability of the Triple P: Positive Parenting Program with Turkish parents. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 33(3), 148-156. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/jcap.12283>
- Assadi, S. M., Smetana, J., Shahmansouri, N., & Mohammadi, M (2011). Beliefs about parental authority, parenting styles, and parent-adolescent conflict among Iranian mothers of middle adolescents. *International Journal of Behavioral Development*, 35(5), 424-431.
- Bandura, A. (1964). The stormy decade: Fact or fiction? *Psychology in the Schools*, 1 (3), 224-231.
- Barkley, R. A., & Robin, A. L (2008). *Your defiant teen: 10 steps to resolve conflict and rebuild your relationship*. Guilford Press.
- Barkley, R. A., & Robin, A. L (2014). *Defiant teens: A clinician's manual for assessment and family intervention*. Guilford Publications.
- Bilsky, S. A., Friedman, H. P., Karlovich, A., Smith, M., & Leen-Feldner, E. W (2020). The interaction between sleep disturbances and anxiety sensitivity in relation to adolescent anger responses to parent adolescent conflict. *Journal of Adolescence*, 84, 69-77. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2020.08.005>
- Branje, S (2018). Development of parent-adolescent relationships: Conflict interactions as a mechanism of change. *Child Development Perspectives*, 12(3), 171-176.
- Brown, N. D (2016). *Ending the Parent-Teen Control Battle: Resolve the Power Struggle and Build Trust, Responsibility, and Respect*. New Harbinger Publications.
- Cloud, H., & Townsend, J (2017). *Boundaries Updated and Expanded Edition: When to Say Yes, How to Say No To Take Control of Your Life*. Zondervan.
- Corbin, J., & Strauss, A (2014). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Sage publications.
- Gehring, T. M., Wentzel, K. R., Feldman, S. S., & Munson, J (1990). Conflict in families of adolescents: The impact on cohesion and power structures. *Journal of Family Psychology*, 3(3), 290-309.
- Grimm, L. G., & Yarnold, P. R (2000). *Reading and understanding MORE multivariate statistics*. American Psychological Association.
- Gonzales, N. A., Knight, G. P., Gunn, H. J., Tein, J.-Y., Tanaka, R., & White, R. M (2018). Intergenerational gaps in Mexican American values trajectories: Associations with parent-adolescent conflict and

- adolescent psychopathology. *Development and psychopathology*, 30(5), 1611-1627. <https://doi.org/10.1017/S0954579418001256>
- Graber, J. A., Brooks-Gunn, J., & Petersen, A. C (2018). *Transitions through adolescence: Interpersonal domains and context*. Psychology Press.
- Ham, D. R (2005). Parents and adolescent depression: Evaluation of a model and an intervention program for parents. *Unpublished doctoral dissertation*. Griffith University, Brisbane, Australia.
- Jose, P. E (2013). *Doing statistical mediation and moderation*. Guilford Press.
- Kline, P (2014). *An easy guide to factor analysis*. Routledge.
- Liu, L., Wang, N., & Tian, L. (2019). The Parent-Adolescent Relationship and Risk-Taking Behaviors Among Chinese Adolescents: The Moderating Role of Self-Control [10.3389/fpsyg.2019.00542]. *Frontiers in Psychology*, 10, 1-8.
- Mastrotheodoros, S., Van der Graaff, J., Deković, M., Meeus, W. H. J., & Branje, S (2020). Parent-Adolescent Conflict across Adolescence: Trajectories of Informant Discrepancies and Associations with Personality Types. *Journal of Youth and Adolescence*, 49(1), 119-135. <https://doi.org/10.1007/s10964-019-01054-7>
- McGoldrick, M., Carter, B., & Garcia-Preto, N (2014). *The Expanded Family Life Cycle: Individual, Family, Social Perspectives* (4th ed.). Pearson Education.
- Micucci, J. A (2009). *The adolescent in family therapy: harnessing the power of relationships*. Guilford Press.
- Moed, A., Gershoff, E. T., Eisenberg, N., Hofer, C., Losoya, S., Spinrad, T. L., & Liew, J (2015). Parent-Adolescent Conflict as Sequences of Reciprocal Negative Emotion: Links with Conflict Resolution and Adolescents' Behavior Problems. *Journal of Youth and Adolescence*, 44(8), 1607-1622. <https://doi.org/10.1007/s10964-014-0209-5>
- Mokhtarnia, I (2022). Identifying a model of the process of Iranian adolescents' perception of conflicts with parents. [Manuscript submitted for publication].
- Mokhtarnia, I., Zadeh Mohammad, A., Panaghi, I., & Cheraghi, M (2022). The Revised Parent-Adolescent Conflict Issues Checklist (PACIC-R): Development, reliability, and validity. [Manuscript submitted for publication].
- Mokhtarnia, I., Zadeh Mohammadi, A., & Habibi, M (2016). The Relationship between inter parenting conflict and tendency to risky behaviors: The mediator role of conflict intensity of parent-adolescent. *Woman and Family Studies*, 4(2), 101-130 [in Persian]. <https://doi.org/10.22051/JWFS.2016.2565>
- Pallant, J. (2020). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using IBM SPSS*. Routledge.

- Robin, A. L., & Foster, S. L (2002). *Negotiating parent-adolescent conflict: A behavioral-family systems approach*. Guilford Press.
- Robin, A. L., & Koepke, T (1986). Conceptualizing, Assessing, and Treating Parent-Adolescent Conflict. In B. B. Lahey & A. E. Kazdin (Eds.), *Advances in Clinical Child Psychology* (Vol. 9, pp. 87-124). Plenum Press. <https://doi.org/10.1007/978-1-4613-9823-3>
- Seyed Mousavi, P. S., Sardari, N., Ghorbani, J., & Mokhtarnia, I. (2021). The Relation between Maternal Psychological Distress and Maternal Caregiving Quality: Marital Satisfaction as a Moderator. *Psychological Studies*, 434-444. <https://doi.org/10.1007/s12646-021-00628-5>
- Smetana, J. G (1996). Adolescent-parent conflict: implications for adaptive and maladaptive development. In D. Cicchetti & S. L. Toth (Eds.) *Adolescence: opportunities and challenges* (pp.1-46). New York: University of Rochester Press.
- Smetana, J. G (2010). *Adolescents, families, and social development: How teens construct their worlds*. John Wiley & Sons.
- Smetana, J. G (2013). Concepts of self and social convention: Adolescents' and parents' reasoning about hypothetical and actual family conflicts. *Minnesota symposia on child psychology*,
- Tabachnick, B. G., Fidell, L. S., & Ullman, J. B (2007). *Using multivariate statistics* (Vol. 5). Pearson Boston, MA.
- Tran, S. P., & Raffaelli, M (2020). Configurations of Autonomy and Relatedness in a Multiethnic US Sample of Parent-Adolescent Dyads. *Journal of Research on Adolescence*, 30(1), 203-218. <https://doi.org/10.1111/jora.12517>
- Vangelisti, A. L. (2012). *The Routledge handbook of family communication*. Routledge.
- Weymouth, B. B., Buehler, C., Zhou, N., & Henson, R. A (2016). A meta analysis of parent-adolescent conflict: Disagreement, hostility, and youth maladjustment. *Journal of Family Theory & Review*, 8(1), 95-112.

استناد به این مقاله: مختارنیا، ایرج، زاده محمدی، علی، پناغی، لیلی، چراغی، مونا. (۱۴۰۱). تدوین و آزمون مدل گسترده‌گی حوزه‌های تعارض والد - نوجوان، فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۱۳(۵۱)، ۱۴۹-۱۸۰.

DOI: 10.22054/QCCPC.2022.64910.2836

Counseling Culture and Psychotherapy is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.